

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-50-23>

УДК 330:332:311

КОМПОНЕНТИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД ТА РЕГІОНІВ В УМОВАХ СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНИХ ВИКЛИКІВ

SUSTAINABLE DEVELOPMENT COMPONENTS OF TERRITORIAL COMMUNITIES AND REGIONS IN TERMS OF SOCIO-POLITICAL CHALLENGES

Панчишин Тарас Володимирович

кандидат економічних наук, доцент,
Львівський національний університет імені Івана Франка
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3419-4635>

Вдовин Мар'яна Любомирівна

кандидат економічних наук, доцент,
Львівський національний університет імені Івана Франка
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7699-9744>

Panchyshyn Taras, Vdovyn Mariana

Ivan Franko National University of Lviv

Стаття присвячена питанням оцінювання сталого розвитку територіальних громад та регіонів. Особливу увагу зосереджено на аналізі компонент сталого розвитку, а також проблемах, що пов'язані із виконанням завдань щодо забезпечення сталого розвитку. У статті систематизовано компоненти, індикатори, завдання та сталого розвитку територіальних громад і регіонів. Здійснено аналіз сталого розвитку регіонів України за допомогою багатовимірного ранжування з врахуванням показників-стимуляторів та дестимуляторів. Визначено регіони-лідери та регіони-аутсайтери, а також візуалізовано показники сталого розвитку регіонів України. Запропоновано також обґрунтування індикаторів оцінювання цілей сталого розвитку для територіальних громад. Цінність дослідження полягає у комплексному розгляді різних категорій сталого розвитку та з'ясуванні позицій різних регіонів України у рамках цілі "Сталий розвиток міст та громад".

Ключові слова: сталий розвиток, територіальна громада, регіон, цілі сталого розвитку, індикатори сталого розвитку, компоненти сталого розвитку, багатовимірне ранжування.

The article is devoted to the estimation of sustainable development of territorial communities and regions. Special attention is focused on the analysis of the components of sustainable development, as well as the problems associated with the implementation of tasks to ensure sustainable development. The article systematizes the components, indicators, tasks and sustainable development of territorial communities and regions. An analysis of the sustainable development of the regions of Ukraine is offered. The method of multidimensional ranking, taking into account indicators of stimulators and destimulators is also considered in the paper. Leader regions and outsider regions have been determined, as well as indicators of sustainable development of Ukraine's regions have been visualized. The positions of the regions in the ranking are also substantiated. The substantiation of tools for ensuring the goals of sustainable development for territorial communities is also proposed. The value of the study is the comprehensive consideration of various categories of sustainable development and clarification of the positions of different regions of Ukraine within the framework of the "Sustainable Development of Cities and Communities" goal. The research indicates state statistical observations, which do not allow detailing individual indicators at the level of regions or territorial communities because of lack of data. It is also proposed to use a number of indicators of Goal 11 of Sustainable Development. The authors also emphasize that in addition to defining the integral assessment, it is also important to take into account the correlation of the components of sustainable development, their influence on each other. In particular, economic development can influence social and environmental sustainability. Therefore, it is important to take a holistic approach to sustainable development that considers all these components together.

Keywords: sustainable development, territorial community, region, goals of sustainable development, indicators of sustainable development, components of sustainable development, multidimensional ranking.

Постановка проблеми. У 2015 році відбувся Саміт ООН зі сталого розвитку у Нью-Йорку, на якому прийняли резолюцію Генеральної Асамблеї ООН «Перетворення нашого світу: Порядок денний в сфері сталого розвитку на період до 2030 року», у якій передбачено виконання 17 ЦСР (цілей сталого розвитку) та 169 завдань. Україна одразу приєдналась до процесу досягнення Цілей сталого розвитку, а з 2021 року передбачено постійний моніторинг індикаторів досягнення цих цілей [1]. Однією з 17 ЦСР є сталий розвиток міст і громад. Саме тому дослідження, аналіз та моделювання процесів функціонування територіальних громад, оцінювання їх сталого розвитку є актуальним. Надзвичайно важливо оцінити компоненти сталого розвитку, а також індикатори, які характеризують доступність житла, збереження культурної і природної спадщини, розвиток туризму тощо.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням сталого розвитку регіонів, міст, суб'єктів бізнесу присвячена велика кількість наукових праць. Зокрема, у [2] здійснено порівняння індикаторів України, Польщі та Німеччини із загальним установленим показником ООН. У [3] автори описують роль та значення цифровізації у розвитку регіонів в умовах сталого розвитку. Рогозян Ю та Носкова С. у [4] розробили алгоритм формування та реалізації стратегічних цілей територіальних громад у рамках міжрегіонального співробітництва. Бабенко В. та співавтори детально описали екологічні та економічні аспекти сталого розвитку регіонів України у [5]. Кількісні методи оцінювання та моделювання сталого розвитку також використано у низці наукових праць. Так, просторово-панельні моделі сталого розвитку регіонів України описано у [6], системно-ситуаційні моделі у [7], а кластерний аналіз у [8]. Добробут населення як одну зі складових економічної компоненти сталого розвитку розглянуто у багатьох наукових працях, зокрема у [9] здійснено рейтингування регіонів України за показниками добробуту населення, у [10] та [11] – статистичне оцінювання та аналітику добробуту населення України, а у [12] – аналіз впливу тіньової економіки на добробут населення. Розгляд питань щодо діяльності територіальних громад є також досить поширеним. Так, у [13] описано принципи формування добровільного об'єднання територіальних громад в Україні, у [14] – особливості стратегічного управління фінансами у територіальних громадах, а у [15] – соціально-еко-

номічний розвиток територіальних громад. Однак, незважаючи на велику кількість досліджень сталого розвитку економічних систем, питання аналізу компонент, індикаторів та способів реалізації цілей та завдань сталого розвитку потребує подальшого вивчення.

Постановка завдання. Метою статті є аналіз компонент сталого розвитку регіонів та територіальних громад України, а також обґрунтування індикаторів оцінювання цілей їхнього сталого розвитку.

Виклад основного матеріалу дослідження. Дефініція “сталий розвиток” (sustainable development) є багатогранною, оскільки охоплює різні компоненти: суспільну, екологічну та економічну, а також численну кількість показників.

Сталий розвиток дає можливість забезпечення успішної діяльності суспільства у довгостроковій перспективі. Головною метою є досягнення соціальної справедливості, економічної стабільності та раціонального використання природних ресурсів для збереження навколишнього середовища. Варто наголосити, що концепція сталого розвитку стосується подолання голоду та бідності, скорочення диференціації рівня життя населення, забезпечення добробуту населення, збереження морських ресурсів, захист екосистем тощо. Саме врахування усіх 17 цілей, які закріплені у резолюції ООН, дасть можливість досягти сталого розвитку. Важливо, здійснювати комплексну оцінку усіх компонент сталого розвитку та забезпечення виконання цілей. Однак, доцільно також зосередити увагу на окремих цілях для більш детального їх вивчення.

Усі компоненти, цілі, індикатори та завдання систематизовано у табл. 1.

Сталий розвиток громад нині є надзвичайно важливим. Територіальні громади зіткнулись з різними викликами, такими як забруднення повітря, затори на дорогах, нестача ресурсів та зменшення якості життя населення. Саме сталий розвиток міст може допомогти вирішити ці проблеми та забезпечити стабільний розвиток міст в майбутньому.

Сталий розвиток міст означає розвиток громад, який забезпечує задоволення потреб сучасного покоління без позбавлення можливостей майбутніх поколінь задовольняти свої потреби. Це означає забезпечення збалансованого розвитку економіки, суспільства та довкілля.

Одним із основних аспектів сталого розвитку громад є забезпечення чистого довкілля

Таблиця 1

**Індикатори та завдання цілей сталого розвитку
територіальних громад і регіонів за компонентами**

Компоненти	Індикатори	Завдання	Цілі
1	2	3	4
Суспільна	Рівень бідності	Підвищити рівень добробуту населення, зокрема знизити рівень бідності	Подолання бідності
	ІСЦ на продукти харчування, показники споживання м'яса, риби, овочів, фруктів	Мінімізувати рівень цін на продукти харчування, Забезпечити доступність збалансованого харчування для різних верств населення	Подолання голоду
	Коефіцієнт смертності, у тому числі дітей, частка витрат на охорону здоров'я	Мінімізувати смертність, якій можна запобігти, зокрема вакцинуванням населення, модернізацією медицини, новітніх підходів до лікування населення тощо, Реформувати систему охорони здоров'я з урахуванням фінансових складових	Міцне здоров'я та благополуччя
	Показники якості та доступності освіти	Забезпечити доступність якісної освіти на всіх рівнях	Якісна освіта
	Частка жінок та дівчат, що піддавались насильству, дискримінації на роботі тощо	Ліквідація усіх форм дискримінації щодо жінок і дівчат	Гендерна рівність
	Коефіцієнти децильної диференціації доходів населення	Зростання доходів найменш захищених та найменш забезпечених верств населення, запобігання дискримінації у суспільстві	Скорочення нерівності
	Рівень злочинності, рівень корупції, рівень довіри до суду та інших інституцій	Скоротити насильство, виявити постраждалих від різних видів злочинів, підвищити рівень довіри до суду та забезпечити рівний доступ до правосуддя	Мир, справедливість та сильні інститути
Економічна	Рівень зайнятості, ВВП, показники ефективності виробництва	Підвищити рівень зайнятості населення, сприяти економічному зростанню, а також забезпеченню надійних та безпечних умов праці для всіх працюючих	Гідна праця та економічне зростання
	Показники доступності дорожньо-транспортної інфраструктури, показники фінансування наукових досліджень, зокрема участі молоді у них	Забезпечити доступність дорожньо-транспортної інфраструктури, сприяти розвитку наукових досліджень та науково-технічних (експериментальних) розробок, забезпечити збільшення участі молоді у наукових дослідженнях	Промисловість, інновації та інфраструктура

Продовження Таблиці 1

1	2	3	4
	<p>Коефіцієнт платоспроможності позичальника; Частка регіонів, що затвердили і впроваджують регіональні стратегії розвитку та плани заходів з їх реалізації, розроблені за участю громадськості; Кількість пам'яток національного та місцевого значення, включених до Державного реєстру нерухомих пам'яток України; Площа природно-заповідного фонду загальнодержавного значення, % території країни; Обсяг викидів у атмосферне повітря забруднюючих речовин стаціонарними джерелами викидів, % до рівня 2015 року; Кількість зайнятих працівників у суб'єктах господарювання туристичної діяльності (код за КВЕД-2010 – 55.1, 55.2, 55.3, 79.11, 79.12)</p>	<p>Забезпечити доступність житла; Забезпечити розвиток поселень і територій виключно на засадах комплексного планування та управління за участю громадськості; Забезпечити збереження культурної і природної спадщини із залученням приватного сектору; Зменшити негативний вплив забруднюючих речовин; Забезпечити розробку і реалізацію стратегій місцевого розвитку, спрямованих на економічне зростання, створення робочих місць, розвиток туризму, рекреації, місцевої культури і виробництво місцевої продукції</p>	<p>Сталий розвиток міст та громад</p>
	<p>Прямі іноземні інвестиції, зовнішній борг</p>	<p>Сприяти покращенню інвестиційного клімату, знижувати боргове навантаження на економіку</p>	<p>Партнерство заради стійкого розвитку</p>
Екологічна	<p>Показники безпечності та якості питної води, обсяг викидів у стічні води, водоемність ВВП</p>	<p>Забезпечити доступність якісних послуг з постачання безпечної питної води, доступність сучасних систем водовідведення, мінімізувати скидання неочищених стічних вод, зокрема з використанням інноваційних технологій водоочищення, підвищити ефективність водокористування</p>	<p>Чиста вода та належні санітарні умови</p>
	<p>Показники виробництва електроенергії, у тому числі виробленої з відновлюваних джерел, енергоемність ВВП</p>	<p>Модернізувати мережі для забезпечення надійного та сталого енергопостачання, сприяти диверсифікації постачання первинних енергетичних ресурсів, підвищити енергоефективність економіки</p>	<p>Доступна та чиста енергія</p>
	<p>Обсяг викидів парникових газів</p>	<p>Обмежити викиди парникових газів</p>	<p>Пом'якшення наслідків зміни клімату</p>

Продовження Таблиці 1

1	2	3	4
	Обсяги видобування морських біоресурсів, частка викидів у морське середовище	Забезпечити ефективне регулювання видобутку морських біоресурсів та мінімізувати забруднення морського середовища	Збереження морських ресурсів
	Показники збереження, відновлення та сталого використання наземних і внутрішніх прісноводних екосистем, лісів, гірських екосистем, ґрунтів	Сприяти сталому управлінню лісами, гірськими екосистемами, забезпечувати збереження, відновлення та стале використання наземних і внутрішніх прісноводних екосистем	Захист екосистем суші
	Ресурсоємність ВВП, показники відходів в усіх видах економічної діяльності	Знизити ресурсоємність економіки, забезпечити стале раціональне використання хімічних речовин, знизити рівень відходів виробництва та споживання	Відповідальне споживання та виробництво

Джерело: розроблено авторами за [1]

та зменшення впливу міст на нього. Це може бути досягнуто за допомогою різних заходів, таких як використання енергоефективних технологій, встановлення сучасних систем управління відходами та забезпечення якості повітря. Крім того, міста можуть підтримувати зелені насадження та зелені зони, що сприяє зменшенню впливу міст на клімат та довкілля.

Іншим важливим аспектом сталого розвитку громад є забезпечення соціальної справедливості та рівності. Це може бути досягнуто шляхом забезпечення рівних можливостей для всіх жителів громади, включаючи доступ до освіти, здоров'я та інфраструктури. Крім того, громади можуть підтримувати соціальні проекти та програми, що сприяють підвищенню якості життя місцевих жителів.

Виконання завдань цілі 11 "Сталий розвиток міст і громад" у межах зазначеної вище резолюції спрямовано на вдосконалення підходів до містобудування, управління та розвитку міст і громад, з огляду на принципи інклюзивності, безпечності та сталості, а також запобігання можливим ризикам погіршення якості життя населення.

Проведена адміністративно-територіальна реформа в Україні призвела до перерозподілу ресурсів і сфер впливу. Хоч громади і отримали більше можливостей щодо надходжень у місцеві бюджети, разом з тим зросли і зобов'язання щодо відповідального поводження з ресурсами та навколишнім середовищем. Суб'єкти господарювання, що

зареєстровані у громадах тепер мають бути більш зацікавлені у загальному економічному процвітанню громади, та підтримувати розвиток інфраструктури та благоустрою. Саме пропозиції бізнесу та громадських організацій сьогодні важливо враховувати під час розроблення стратегій розвитку міст і громад, для визначення інноваційних та ефективних рішень, вирішення складних глобальних питань сталості громад та територій.

Індикатори, що є мірилом вимірювання рівня цілей, досягнення економічних, соціальних та екологічних аспектів розвитку можуть відрізнятися, залежно територіальної приналежності. Часто, державні статистичні спостереження, не дозволяють деталізувати окремі індикатори на рівні регіонів чи територіальних громад. Оцінюючи доступ до відкритих даних, та особливості ведення державних спостережень у розрізі регіонів у межах цього дослідження запропоновано використовувати набір індикаторів цілі 11, у такій редакції (див. у табл. 2).

Комплексну оцінку сталого розвитку регіонів здійснено за допомогою зваженої інтегральної оцінки зазначених індикаторів. Оскільки показники мають різні одиниці вимірювання, то адитивне агрегування потребувало приведення їх до однієї основи, тобто попередньої стандартизації емпіричних даних, яка здійснена на основі розмаху варіації з врахуванням показників стимуляторів та дестимуляторів.

Таблиця 2

Індикатори сталого розвитку територіальних громад та регіонів

Позначення	Індикатор
11.1.1 (X1)	Коефіцієнт платоспроможності покупця, (співвідношення місячної опосередкованої вартості спорудження житла (вартість 1 м кв загальної площі квартир будинку, грн.) до місячної заробітної плати (у розрахунку на одного штатного працівника, грн)
11.1.2 (X2)	Нові іпотечні кредити, що видані фізичним особам за звітний період за регіонами, тис. грн
11.2.1 (X3)	Частка територіальних громад, які долучилися до процесу стратегічного планування, %
11.3.1 (X4)	Кількість пам'яток культурної спадщини місцевого значення, занесених до Державного реєстру нерухомих пам'яток України
11.3.2 (X5)	Кількість пам'яток культурної спадщини національного значення, занесених до Державного реєстру нерухомих пам'яток України
11.3.3 (X6)	Питома вага площі природно-заповідного фонду у % до площі адміністративно-територіальної одиниці, %
11.4.1 (X7)	Кількість надзвичайних ситуацій у регіонах України*у 2021 році, випадків
11.5.1 (X8)	Обсяг викидів у атмосферне повітря забруднюючих речовин, % до рівня 2015 року
11.5.2 (X9)	Викиди діоксиду вуглецю, тис. т
11.6.1 (X10)	Кількість зайнятих працівників у суб'єктів господарювання туристичної діяльності у 2020 році (код за КВЕД-2010 – 55.1, 55.2, 55.3, 79.11, 79.12), осіб

Джерело: розроблено авторами за [1; 16–20]

Розрахунок узагальнюючого показника I_j , який характеризує сталий розвиток в j -му регіоні, здійснено за формулою

$$I_j = \sum_{i=1}^n z_{ij} W_i,$$

де z_{ij} – нормоване значення i -го показника сталого розвитку в j -му регіоні; n – кількість індикаторів; W_i – ваговий коефіцієнт для i -го індикатора сталого розвитку, визначений за формулою Фішберна

$$W_i = \frac{2(n-k+1)}{n(n+1)},$$

де n – кількість показників в оцінюванні об'єкта; k – порядковий номер показника за рівнем важливості у їх списку, який складається експертом чи групою експертів.

Отримана таким чином інтегральна оцінка коливається в межах від 0 до 1. Чим ближче

значення індексу до 1, тим кращими є показники соціально-економічних процесів, а отже і вищим рівень розвитку регіону.

Розраховані за формулою Фішберна вагові коефіцієнти подано у таблиці 3.

У результаті розрахунку інтегрального індексу сталого розвитку, рейтинг регіонів України за інтегральним індексом сталого розвитку виглядає наступним чином (див. табл. 4).

Як видно з таблиці 4 м. Київ значно випереджає інші регіони за величиною інтегрального показника сталого розвитку, та практично за усіма індикаторами – складовими індексу. Виключенням є лише індикатори кількості надзвичайних ситуацій та обсягу викидів у атмосферне повітря забруднюючих речовин, % до рівня 2015 року. Наступну групу регіонів, з величиною індексу від 0,402 до 0,477, можна

Таблиця 3

Вагові коефіцієнти складових інтегрального індексу сталого розвитку

Назва параметра	W1	W2	W3	W4	W5	W6	W7	W8	W9	W10
Рейтинг показника	1	3	7	10	8	6	5	4	9	2
Ваговий коефіцієнт	0,18	0,15	0,07	0,02	0,05	0,09	0,11	0,13	0,04	0,16

Джерело: розраховано авторами

назвати лідируючими регіонами. Серед них: Закарпатська та Чернівецька області, де цілі сталого розвитку більшою мірою досягаються сприятливою екологічною ситуацією, та заповідним фондом; Львівська область, де визначальними стали наявність значної кількості пам'яток культурної спадщини місцевого значення та значна чисельність зайнятих у туристичній діяльності; Полтавська область, де уваги потребує хіба, що індикатор питомої ваги природно-заповідних територій; Київська область, у якій проблемним є рівень забезпечення стратегіями розвитку громад. Приєднатися до групи лідерів можуть і Одеська та Хмельницька області, які за умов покращення індикаторів екологічної сфери та обсягів іпотечного кредитування.

Таблиця 4

Ранжування регіонів України за індикаторами 11 Цілі сталого розвитку

Регіон	I_j	Ранг регіону
Вінницька	0,285	20
Волинська	0,261	24
Дніпропетровська	0,310	19
Донецька	0,279	22
Житомирська	0,334	13
Закарпатська	0,477	2
Запорізька	0,377	9
Івано-Франківська	0,314	17
Київська	0,404	4
Кіровоградська	0,369	10
Луганська	0,362	12
Львівська	0,425	3
Миколаївська	0,273	23
Одеська	0,384	8
Полтавська	0,402	6
Рівненська	0,319	16
Сумська	0,365	11
Тернопільська	0,331	14
Харківська	0,284	21
Херсонська	0,214	25
Хмельницька	0,388	7
Черкаська	0,330	15
Чернівецька	0,403	5
Чернігівська	0,311	18
м. Київ	0,819	1

Джерело: розраховано авторами за даними [16–20]

До регіонів-аутсайдерів за рівнем сталого розвитку можна віднести Херсонську, Волин-

ську, Миколаївську, Донецьку, Харківську та Вінницьку області, інтегральний індекс яких не перевищує 0,285. Ці регіони недостатньою мірою використовують свій туристично-рекреаційний потенціал, мають звернути увагу на екологічні проблеми, зокрема викиди у атмосферне повітря, а також знизити опосередковану вартість будівництва житла. Наслідки війни на зазначених територіях, ще більше поглибили зазначені проблеми, тому ці регіони потребуватимуть особливої уваги під час відновлення країни.

Решти регіонів можна віднести до регіонів із середнім рівнем забезпечення умов сталого розвитку. Найбільш часто проблемними у цій групі регіонів є відсутність пам'яток культурної спадщини місцевого та національного значення, незначна питома вага природно-заповідних площ та низький рівень зайнятості у туристичній сфері.

Для оцінки стійкості громади та визначення сфер, де потрібні покращення, необхідно переглянути набір індикаторів. Також, окрім визначення інтегральної оцінки, важливо також враховувати взаємозв'язок цих компонентів та їх вплив один на одного. Наприклад, економічний розвиток може впливати на соціальну та екологічну стійкість, і навпаки. Тому важливо застосувати цілісний підхід до сталого розвитку, який розглядає всі ці компоненти разом.

Висновки з проведеного дослідження. За результатами проведеного аналізу наукових праць можна дійти висновку, що на даний час у вітчизняній практиці ще існує потреба в удосконаленні системи індикаторів сталого розвитку територіальної громади, яка була б гармонізована із тими індикаторами, які широко використовуються міжнародною спільнотою. Індикатори покликані відображати реальні проблеми і досягнення у різних сферах життя і базуватися на використанні достовірної і доступної статистичної інформації. В першу чергу, це стосується індикаторів сталого розвитку регіонів, які б відображали реальну комплексну ситуацію і створили основу для оцінювання ефективності муніципального менеджменту та досягнутих результатів сталого розвитку громади. Потрібно якнайшвидше визначити цільові орієнтири для показників, де ті відсутні, та організувати збір статистики за Цілями сталого розвитку не лише на національному, але й на регіональному рівні.

Враховуючи це, що на теперішній час малі міста України на відміну від великих в більшості випадків мають низький рівень соці-

Рис. 1. Територіальна диференціація регіонів України за інтегральним індексом сталого розвитку

Джерело: побудовано авторами за даними [16–20]

ально-економічного розвитку і ділової активності, в основному є депресивними, зокрема колишні районні центри, необхідно першочергово здійснювати моніторинг індикаторів, спрямованих на забезпечення якісних соціальних змін. На нашу думку, ці територіальні громади мають значний туристично-рекреаційний, ще збережений культурно-історичний і природний потенціал. Сприяння розвитку цього напрямку дасть змогу зменшити тру-

дову міграцію і підвищити рівень зайнятості населення, а отже, і зниження його бідності та поповнення казни громад.

Запропонований у статті науково-методичний підхід до комплексної оцінки сталого розвитку регіону за допомогою зваженої інтегральної оцінки зазначених вище індикаторів дає змогу визначити рейтинг регіонів та ефективність діяльності органів місцевого самоврядування в Україні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Цілі сталого розвитку. URL: <https://sdg.ukrstat.gov.ua/uk>.
2. Редько К., Мірошніченко В. Дослідження сталого розвитку в Україні: оцінка стану виконання цілей. *Підприємництво та інновації*. 2022. № 22. С. 5–13. DOI: <https://doi.org/10.37320/2415-3583/22.1>.
3. Kondratenko, N., Papp, V., Romaniuk, M., Ivanova, O., Petrashko, L. The role of digitalization in the development of regions and the use of their potential in terms of sustainable development. *Amazonia Investiga*. 2022, 11(51), 103–112. DOI: <https://doi.org/10.34069/AI/2022.51.03.10>.
4. Rohozian, Y., Noskova, S. Interregional cooperation as a prerequisite for the economic development of amalgamated territorial communities in Ukraine. *Baltic Journal of Economic Studies*, 2017. Vol. 3(5), 383–390. DOI: <https://doi.org/10.30525/2256-0742/2017-3-5-383-390>.
5. Babenko V., Zomchak L., Nehrey M. Ecological and economic aspects of sustainable development of Ukrainian regions. In *E3S Web of Conferences*. 2021, Vol. 280. EDP Sciences.

6. Зомчак Л., Коваль Л. Сталий розвиток регіонів України: просторово-панельний підхід. *Інфраструктура ринку*. 2022. Вип. 65. С. 211–215. DOI: <https://doi.org/10.32843/infrastruct65-35>
7. Шківець К. О., Квіта Г. М., Єрьоменко Я. М. Системно-ситуаційне моделювання цілей сталого розвитку. *Інфраструктура ринку*. 2021. Вип. 62. С. 102–107.
8. Budnikevich I., Kolomytseva O., Rohozian Yu., Krupenna I., Zablodska D. Positioning of the amalgamated territorial communities of Ukraine through the sustainable development in the conditions of military actions. *Problemy Ekorozwoju*. 2021. Vol. 16, no. 1. pp. 103–112.
9. Вдовин М., Міщук Т. Рейтингування регіонів України за показниками добробуту населення. *Вісник Сумського національного аграрного університету*. 2022. Вип. (1 (91)). С. 3–9.
10. Палига Є.М., Панчишин Т.В. Рівень добробуту населення України у статистичному вимірі. *Наукові записки*. 2007. № 2(12). С. 95–100.
11. Вдовин М. Л., Зомчак Л. М., Міщук Т. В. Аналітика сучасного стану добробуту населення України. *Економіка та суспільство*. 2022. Вип. 39. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-39-77>.
12. Приймак В. І., Голубник О. Р., Борщук Є.М. Вплив тіньової економіки на добробут населення України. *Економіка та держава*. 2017. № 9. С. 4–7.
13. Васильєва О. І., Васильєва Н. В. Концептуальні засади сталого розвитку територіальних громад. *Інвестиції: практика та досвід*. 2018. № 8. С. 74–78.
14. Токаренко О., Матвієнко Г. Стратегічне управління фінансами територіальних громад. *Економіка та суспільство*. 2023. № 47. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-47-5>.
15. Полторак А. С. Організація соціально-економічного розвитку територіальних громад. *Modern Economics*. 2022. № 33(2022). С. 88–98. DOI: [https://doi.org/10.31521/modecon.V33\(2022\)-12](https://doi.org/10.31521/modecon.V33(2022)-12).
16. Офіційний сайт Національного банку України. URL: <https://bank.gov.ua>.
17. Офіційний сайт Міністерство розвитку громад, територій та інфраструктури України. URL: <https://mtu.gov.ua>.
18. Офіційний сайт Міністерства культури та інформаційної політики України. Державний реєстр нерухомих пам'яток України. URL: <https://mkp.gov.ua/content/perelik-pamyatok-kulturnoi-spadshchini-nacionalnogo-znachennya.html>.
19. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua>.
20. Офіційний сайт Державної служби з надзвичайних ситуацій України URL: <https://dsns.gov.ua/upload/1/6/4/9/3/5/0/publicnii-zvit-2022-ostannia-versiia-1.pdf>.

REFERENCES:

1. Goals of sustainable development. Available at: <https://sdg.ukrstat.gov.ua/uk>.
2. Redko K., Miroshnychenko V. (2022). Doslidzhennia staloho rozvytku v Ukraini: otsinka stanu vykonannia tsilei [The study of sustainable development in Ukraine: assessment of the goals' completing state]. *Pidpriemnytstvo ta innovatsii*, (22), 5–13. DOI: <https://doi.org/10.37320/2415-3583/22.1>.
3. Kondratenko, N., Papp, V., Romaniuk, M., Ivanova, O., & Petrashko, L. (2022). The role of digitalization in the development of regions and the use of their potential in terms of sustainable development. *Amazonia Investiga*, 11 (51), 103–112. DOI: <https://doi.org/10.34069/AI/2022.51.03.10>.
4. Rohozian, Y., & Noskova, S. (2017). Interregional cooperation as a prerequisite for the economic development of amalgamated territorial communities in Ukraine. *Baltic Journal of Economic Studies*, 3(5), 383–390. DOI: <https://doi.org/10.30525/2256-0742/2017-3-5-383-390>.
5. Babenko V., Zomchak L., & Nehrey M. (2021). Ecological and economic aspects of sustainable development of Ukrainian regions. In *E3S Web of Conferences* (Vol. 280). EDP Sciences.
6. Zomchak L., Koval L. (2022). Stalyi rozvytok rehioniv Ukrainy: prostорово-panelnyi pidkhid [Sustainable development of Ukrainian regions: spatial panel method]. *Infrastruktura rynku*, 65, 211–215. DOI: <https://doi.org/10.32843/infrastruct65-35>.
7. Shikovets K. O., Kvita H. M., Yeromenko Ya. M. (2021) Systemno-sytuatsiine modeliuвання tsilei staloho rozvytku [System-situational modeling objectives of sustainable development]. *Infrastruktura rynku*, 62, pp. 102–107.
8. Budnikevich I., Kolomytseva O., Rohozian Yu., Krupenna I., Zablodska D. (2021) Positioning of the amalgamated territorial communities of Ukraine through the sustainable development in the conditions of military actions. *Problemy Ekorozwoju*, 16, nr 1, pp. 103–112.
9. Vdovyn, M., & Mishchuk, T. (2022). Reytynhuvannya rehioniv Ukrayiny za pokaznykamy dobrobutu naseleniya [Rating of regions of Ukraine according to indicators of population well-being]. *Visnyk Sums'koho natsional'noho ahrrarного universytetu*, vol. 1 (91), pp. 3–9.

10. Palyha Ye. M., Panchyshyn T. V. (2007). Riven dobrobutu naselennia Ukrainy u statystychnomu vymiri [The level of well-being of the population of Ukraine in statistical terms]. *Naukovi zapysky*, vol. 2(12), pp. 95–100.
11. Vdovyn, M., Zomchak, L., & Mishchuk, T. (2021). Analitika suchasnoho stanu dobrobutu naselennya Ukrainy [Analysis of the current state of well-being of the population of Ukraine]. *Economy and Society*, vol. 39. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-39-77>.
12. Pryymak V. I., Holubnyk O. R., Borshchuk, Ye. M. (2017). Vplyv tin'ovoyi ekonomiky na dobrobut naselennya Ukrainy [The influence of the shadow economy on the well-being of the population of Ukraine]. *Ekonomika ta derzhava*, 9, 4–7.
13. Vasylieva O. I., Vasylieva N. V. (2018) Kontseptualni zasady staloho rozvytku terytorialnykh hromad [Conceptual basis for sustainable development of territorial communities]. *Investytsii: praktyka ta dosvid*, 8, 74–78.
14. Tokarenko, O., Matviienko, H. (2023) Stratehichne upravlinnia finansamy terytorialnykh hromad [Strategic financial management of territorial communities]. *Ekonomika ta suspilstvo*, (47). DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-47-5>.
15. Poltorak A. (2022). Orhanizatsiia sotsialno-ekonomichnoho rozvytku terytorialnykh hromad [Organization of socio-economic development of territorial communities]. *Modern Economics*, 33(2022), 88–98. DOI: [https://doi.org/10.31521/modecon.V33\(2022\)-12](https://doi.org/10.31521/modecon.V33(2022)-12).
16. Official website National Bank of Ukraine. Available at: <https://bank.gov.ua>.
17. Official website. Ministry for Communities, Territories and Infrastructure Development of Ukraine. Available at: <https://mtu.gov.ua>.
18. Ofitsiynyi sait Ministerstva kultury ta informatsiinoi polityky Ukrainy. Derzhavnyi reiestr nerukhomykh pamiatok Ukrainy [Official website Ministry of Culture and Information Policy of Ukraine. State register of immovable monuments of Ukraine]. Available at: <https://mkip.gov.ua/content/perelik-pamyatok-kulturnoi-spadshchini-nacionalnogo-znachennya.html>.
19. Official website. State Statistics Service of Ukraine. Available at: <https://www.ukrstat.gov.ua>.
20. Official website. The State Emergency Service of Ukraine. Available at: <https://dsns.gov.ua/upload/1/6/4/9/3/5/0/publicnii-zvit-2022-ostannia-versiia-1.pdf>.